820.

Olof Österman
12/10 16.

Man-Könets
Owärdiga Herrawälde på Jorden;
eller:
Qwinno-Könets
Naturliga Höghet;
Tillika med
Twå berömda Filosofers
Tankar
om
Fruntimmer.

Stockholm,
Tryckt hos C. Nyberg, 1817.

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET
UMEÅ

Östergren

10788

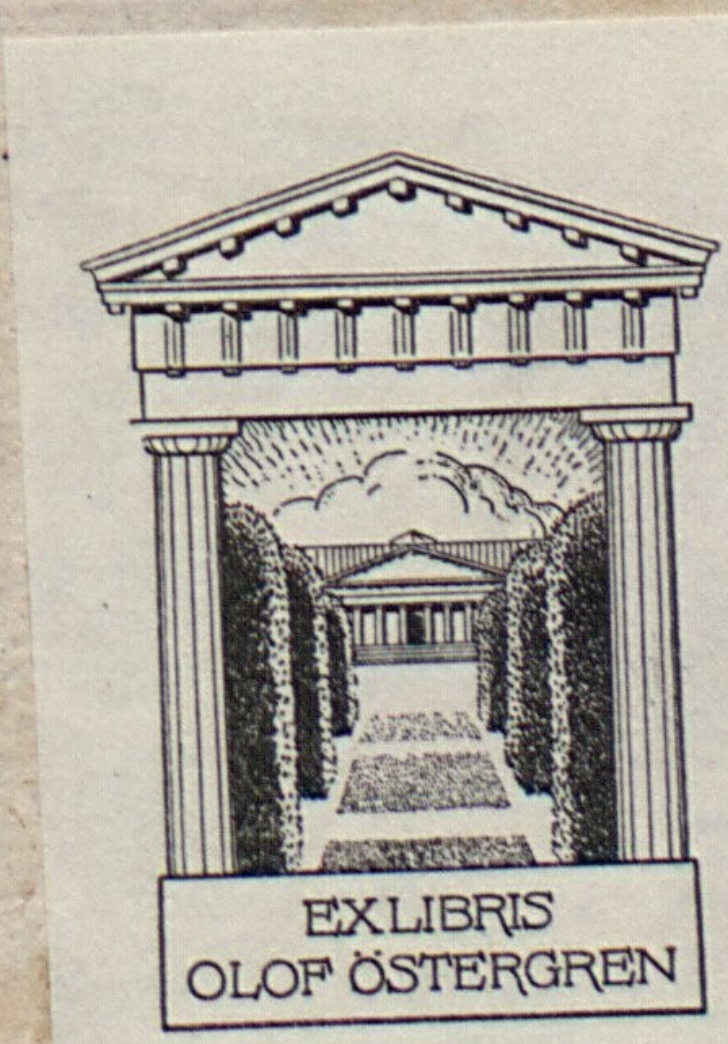

Af det mäst wanliga i werlden är Karlarnes stolthet i hänseende till Qwinnor: hwilken stolthet wisar sig, når det är illa, i ett slags wildt, och når det är wäl, i ett slags mildt Förakt: sådant som man känner för barn, och för allt det, hwars swaghet är alltför långt under ens höghet.

Detta är så wißt, att äfwen karlarnes mäst ömma dyrkan för Qwinnorna, till slut icke finnes wara annat, än en Konst, en söt List af deras begärelse.

Jag sjelf kände detta milda och smickrande förakt, med en så aldeles turkisk inbildning, att jag jemförde Qwinnorna med hwar och en annan liten wällustig och lysande Egendom: då deremot en Man betydde för mig en halfgud, eller, i en enda tanke, allt sannt och stort.

Men det hände en wacker dag, att jag läste i en bok, hwad jag wäl hundrade gånger läst förut, om Döttrars upfostran, "hurn "de icke nog tidigt kunna bildas till den lag„granna dygd som tillhör en Qwinna i werl„den."

Hwad? tänkte jag: de måste wäl först anses som Människor, innan de anses som Qwinnor?

Och denna enda tanken — att denna skönaste hälften af förståndiga warelser på jorden äro först Människor, dernäst Qwinnor: och icke, såsom man alltid ansett dem, först Qwinnor, dernäst Människor — denna enda tanken nedslog min turkiska inbildnings högher, och i ett ögonblick lärde jag mig att rätt se den owärdiga Halfmänskligher, hwaruti karlarnes dumma wildhet nästan alltid driftat hålla Qwinnorna.

Men, tänkte jag tillika, hwad ömt och ädelt, hwad wälgörande Sanning, hwad gudomligt Snille, hafwa icke warit hållna i samma mörker och förtryck: då wilddjurs styr-

ka och wilddjurs list warit nästan den enda Lag på Jorden, under Karlarnes långwariga och wettlösa wälde?

Man bör derföre icke undra, att deße samma karlarne, hwars högsta Oskicklighet både att Tänka och att Styra sig sjelfwa är af Werldens Historia så klar, att de, med sina hårda senor och sitt ömkeliga wett, icke sett hos Qwinnorna något mera Stort än Kjortlarne; icke märkt, att den ädla warelse som hette Son, alraförst hette Människa; och icke förstått, att den lilla olikheten af kön war en blott skugga emot den stora likheten af Förstånd och Hjerta, det är, af Mänsklig dygd och Wärdighet.

Karlarne, som äro och alltid warit, icke Jordens Herrar, utan med den löjligaste likhet hwarandras Slafwar, hafwa likwäl, kanske af den mesaktighet som hemligen åtföljer Öfwermodet, icke wågat följa det riktiga Förnuft, att sätta deremot sin egen höghet i det som åtskiljer deras Kön. Hwarigenom wi, till ewigt åtlöje, skulle hafwa fått en höghet, som både riktigt swarade emot

den af dem nådigst förordnade Kjorteltråldom, och som fullkomligen anstod deras myndigt och förståndiga slägte, nemligen, just efter bokstafwen, ett Byrmajestät.

Det är alltför klart, att samma fånighet eller skamlöshet som det wore att betrakta en Karl blott i egenskap af en Han; samma fånighet eller skamlöshet är det ock att betrakta en Qwinna blott i egenskap af Hon. Då likwäl en Qwinna, enligt Naturens gudomliga Ordning, är:

1. En Förståndig Warelse: med all en sådan warelses rättighet och höghet.

2. En Människa: med all en Människas rättighet och höghet.

3. En Medborgare: med all en Medborgares rättighet och höghet.

4. En Wän: för alla sina Wänner.

5. En Slägting: för alla sina Slägtingar.

6. En Husmoder: för hela sitt Hushåll.

7. Och åndteligen alraſiſt en Son, en Älſkarinna för en wiß lycklig karl, eller om ni hälre will, en Huſtru.

Af hwilken ſtora och ſanna Ordning man ſer, hwad för ett ömkeligt Oförſtånd ſom är i karlarnes owärdiga ſätt att betrakta Qwinnorna endaſt ſåſom Honor, det är, endaſt ſåſom Qwinnors: då häraf är klart, att Qwinnorna med alldeles ſamma Skäl kunde betrakta den andra hälften af Människorna, det är, alla karlar, endaſt ſåſom Hanar: hwilket också rikтigt Amazonerna fordom gjorde.

Men jag wågar be alla ädla och wettiga Qwinnor att förlåta denna wildhet hos Karlarne: emedan man heligt kan försäkra, att de hafwa alltför litet Förſtånd att i ett ſå högt ämne kunna mena något ondt: utan allt måſte förklaras af denna wettlöshet, ſå gammal ſom werlden, genom hwilken de dömt lika blindt om allt annat, ſom rörer Mänſklig Rätt och Mänſkligt Wärde. — — —

Men detta är naturligt, Mina Läſarinnor. I bören weta, att Karlarne hafwa ſå förträffeliga Ögon, att de alltid ſe det förſt,

som är för Mäsan på dem: men hafwa tillika så slått förstånd, att de sällan se längre. Och derföre, när man beundrat Karlarnes skarpsinnighet, hwarigenom de redan för 6000 år sedan utgrundat att Qwinnorna äro Honor, det will säga, äro Qwinnor; så bör man ock af mildhet förlåta dem, att de, efter 6000 års försök att tänka, ännu icke kunnat finna, att Qwinnorna, med lika så fullkomlig Rätt som De, äro Människor.

Anm. Halfmänniska kallar jag den, hwars Mänskliga Rätt och Höghet, genom något slags tyranni, sättes ned under en annan mindre och sämre egenskap, så att han icke allenast till hälften utan ofta mycket mer, anses allmänt för något annat, än Människa. Såsom att anses mera för Qwinna, barn, tjenare, bonde, kavalier, herre, prins, än Människa.

Men, ropar man, då ni på detta sätt will uphöja Qwinnorna till samma allmänna och fullkomliga Människo-Rätt, som den Karlarne yrka; så bör ni ock tillika uphöja dem öfwer all sin Swaghet till samma styrka att fullgöra alla stora Pligter.

Himmelens Gud! — om Swaghet wåga Karlarne tala: de, som i deßa mörka och blodiga 6000 år, på hwilka de häft Jordens wälde, styrt sig sjelfwa och allt med en så ryslig och galen förwirring, att om de hade tagit alla sina rådslag utur ett Lotteri, enkom anstäldt af Lucifer, så hade dock aldrig något kunnat utfinnas med mindre Werr, eller werkställas med mera Grymhet, eller åtföljas af en mer ömkeligt narraktig Pomp och Ståt, än deras hela fåniga regering.

Man behöfwer endast tänka på Werldens Historia: endast tänka på, att all Jordens ofantliga Därskap ju är Karlars werk: och att än i dag det werkeligen kloka i werlden förhåller sig till det werkeligen galna, som ett till tusende.

Således kan jag, enligt detta stora sextusendåriga Bewis, icke ens tänka mig en Oskickligher att styra sig sjelf och andra, det är, jag kan icke ens tänka mig en Swaghet mera ömkelig och likwål mera uppenbar, än just Karlarnes. Hälst när det tillägges: att dels de mäst löjliga, dels de mäst blodiga af

deras galenskaper, hafwa de stält an just på en wink af Qwinnor, hwilka de sjelfwe, först genom sin wishet födt up till galningar, och sedan tillbedt.

Så att här synes Karlarnes sak wara på en gång och för ewigt tappad.

"Men — säga De, och taga en mera söt mine: Wi hafwa ju dock alltid warit Jordens Herrar? Qwinnokönet har ju i alla tider måst erkänna wår öfwermagt? och det som alltid skett, det anses wara Naturens Lag."

Nej, gode Herrar. Sanningen, Snillet och Dygderna; Mänskligheten sjelf, och deß ljufwa och heliga Lagar; Sällheten, med alla rena och naturliga Nöjen — hafwa ännu långt hårdare warit af eder kufwade, än Qwinnorna. Bewisar detta alla deßa gudomliga tings Swaghet, eller att de af eder warit kufwade med rätt? Nej: det bewisar endast den Wilddjursstyrka i Senor, den hårdhet i Sinne, den grymma förmåga att emotstå allt rätt och gudomligt, hwilken ständigt utmärkt eder i Werldens Historia. Och

dernäst röjer sjelfwa denna Historia, till eder blygd, att icke ens detta låga wälde, rätt att tala, tillhört eder: ty alraförst woro Wildadjuren Jordens Herrar, genom en styrka större än eder och likaså ädel: och alltsedan hafwa, icke Ni, utan Bedragare i Guds Namn, och Tyranner med eld och swärd, och alla blodiga och galna Laster, och med ett ord, deßa urgamla Potentater Dumheten och Lögnen warit Jordens sanne Herrar: och Ni sjelfwe hafwa warit endast låga Slafwar med monarkers högfärd.

Så att edert Skryt att alltid hafwa kufwadt Qwinnorna, är just det skryt att alltid hafwa kufwat Billigheten och Ömheten och Snillet och Skönheten och all gudomlig Sanning på jorden.

Ännu försöka Karlarne sin sextusendåriga oskicklighet att Tänka; och ropa alltjemt om Swaghet hos Qwinnorna. Ty tro icke, mina Läsarinnor, att deße högfärdige barbarer någonsin kunna förnimma, att det, som alltid war tryckt och kufwadt, det har ock alldrig kunnat hinna up till sin rätta Styrka

och Storhet. Folk af snille och upfysning, gode Män och Patrioter, arbetande Hopen, sielfwa Nationerna, med ett ord, allt det som är mäst rätt och stort, hwad märkelig Styrka har wäl allt detta ännu i dag? Och dock har man af de skönaste exempel sett, att i dessa ännu kufwade wäsen är en tyst gudomlig Kraft, som de redlige hoppas skall en gång bryta fram, och upstiga till att wälsigna Jorden. Derföre, såsom man af ett enda snilles, af en enda stor mans, wälgörande magt, slutar till hwad snillen och store män kunna göra; så bör man ock, af de undranswärda förträffligheter, både Förståndets och Hiertats, som man sett hos Qwinnor vaktadt deras få tillfällen att lysa i Werlden, sluta till hwad de kunna wara, när de en gång rätt lära känna sin naturliga Högher, som är grundad i deras mera ömma och lifliga Mänsklighet. Jag will icke tala om alla dessa stora Drottningar, alla dessa Hjeltinnor, Statskloka och Snillen, af deras kön: ty derom står i andra böcker nog. Jag will icke eller tala om alla dessa ömma och höga Dygder, som de, med en nästan gudomlig sinnesstyrka, likaså dagligen som tacklöst fuligöra i det

enſkilta lifwet: ty detta känner hwar och en uplyſt. Men jag will endaſt nämna den enda wår Chriſtina: ſom war ſtor nog att ende kaſta borrt en Krona: ſom förſtod att med en wink ſamla omkring ſin Perſon alla Werldens då lyſands Snillen: och ſom, i det Hon har ſkrifwit, wiſar ett ſå ägta ſtort Förſtånd, att man icke har ſett ett större.

Men hwad kan man wänta af deſſe Karlarnes wett: då de, med all ſin trotſighet, näſtan aldrig kunnat uplyfta ſig till en tanke om det ſom är högre Styrka. Att en Wäderqwarn i full gång är ſtark, det märka de: men Luftens ſtyrka, ſom drifwer den, det är redan något höglärdt för dem. Att Skinnarwiksbergen äro ſtarka, det kunna de ge ſig ſjutuſan på: men Aetherns eller Ljuſets ändliga magt på hela Naturen, det är intet för dem. Att ſtyrka i ſenor är Styrka, det är det alraförſta och klaraſte af allt hwad de weta och rätta principen i hela deras Wishet: men att Sanningens magt, hwars minſta wink gör revolutioner och omſkapar Tiderna: att Skönhetens magt, för hwilken alle hjelte fallit: att Wälgörandets magt, ſom al-

drig något lefwande wäsende emotstår — är en oändligt högre styrka, det är för dem en nyhet. Men denna Styrka är Guds, och Snillets, och Qwinnornas. Hwarföre ock Qwinno-styrkan liknar mera en Ängels, hwilket wäsende man wet är så långt mägtigare än wi, som det är högre; då Karl-styrkan liknar mera ett wilddjurs, hwars wåld förstöcker och nedslår. Alldeles så, som man om Wåren ser, att en enda grad af Solens ljus och wärma werkar mägtigare på hela Naturen, än tusende Åskor.

Dock måste jag medgifwa till Karlarnes ära så mycket, att de alltid med en undranswärd kraft emotstått Förståndet, Dygden och Skönheten; och att denna höga Qwinno-styrkan ännu icke mågtat winna mera på dem, än hwad det, som de sjelfwe hafwa ömt och högt, har kunnat winna på Djuren; det är, icke stort mera, än det af konst och söthet, snille och smak, hwartill de sjelfwe bragt Papegojan, Apan och Björnen.

Skall jag säga sanningen rent ut?

Då man betraktar, att just i den män

Som en Karl förädlas, liknar han, i mildhet af sed och wäsende, en Qwinna, såsom man ser hos alla Karlar af själ och känsla (hommes de Sentiment), och twertom att just i den mån en Qwinna försämras, börjar hon i all slags osed, likna en Karl; ja, då man ser den fullkomliga likhet i ömhet och liflighet som är emellan Qwinnor och alla sanna Snillen, det will säga, de höga människor som genom sitt förstånd eller sin dygd äro allas wälgörare: så är det omöjligt att icke tillägga Qwinnorna just denna samma naturliga höghet öfwer Karlarne, som deße alltid tilltrott sig äga öfwer Qwinnorna. Hwarigenom Förståndets ordning i werlden måste upräthas på detta sätt: Naturen, Snillen, Qwinnor, Karlar, Djuren.

Twå berömda Filosofers Tankar om Fruntimmer.

Den Första.

Om man genomögnar Länderne och Tidehwarfwen, skall man öfwerallt finna Fruntimren dyrkade och förtryckta. Karlarne försumma alldrig ett tillfälle att misbruka sin öfwerlägsenhet: de sucka för Skönheten, det är sannt; men de förtrycka swagheten. Mannen är på en gång Qwinnans Tyrann och Slaf. Naturen sjelf, då hon lemnat de känsligaste, de mildaste warelser utan wapen åt tillfälligheten af alla öden, har wisserligen mera förut för deras behagligheter än för deras sällhet. Beständigt åtföljda antingen af werkliga plågor, eller af fruktan derföre, dela Fruntimren alla wåra beswärligheter,

och

och måste derutöfwer uthärda smärtor, för oß obekanta, och som blott fallit på deras lott. De gifwa ej lifwet utan fara att förlora det. Hwar kropps-förändring som de undergå, förswagar deras hälsa och hotar deras dagar. Nödwändiga sjukdomar störda deras sågring; och förgäfwes öfwerwinna de dem. Tiden som förswinner bortför hwar dag med sig i flygten en del af deras warelse; ty hwad återstår deraf efter förlusten af deras behaglighester? Det är då, som de ej längre kunna wänta sig beskydd af annat, än det förödmjukande medlidandet, eller den swaga röst som ärkänslan uphöjer i några få ädla hjertan.

De naturliga plågorne ökas för dem, genom Samhälls-författningarne. Mer än hälften af jordkloten bebos af wildar. Hos alla deßa är Qwinno-Könet högst olyckligt. Den wilde, på en gång bestaktig och maklig, rörlig af twång, lat af böjelse, utan annat begrep om kärleken än det kroppsliga; utan ett enda af deßa moraliska begrep som mildra styrkans öfwermagt; wand genom sitt lefnadssätt att anse henne såsom Naturens enda Lag, herrskar despotiskt öfwer warelsen

som Naturen gjorde till hans likar, men som deras swaghet underlägger honom. Qwinnorna äro hos Indianerne det samma som Iloterne woro hos Spartiaterne, ett folk af Slafwar, pligtigt att upwagta Segraren och arbeta för honom. Också ser man ibland de Folkslagen som bo omkring Orenoko, Mödrar döda sina döttrar af medömkan, och ofta qwäfwa dem i sjelfwa födseln. De anse denna barbariska medömkan såsom en moderlig skyldighet.

I Orienten finner Ni för dem en annan slags träldom, stadgad af Lagarne: Huslefnadens fängelser, deras ewiga fjättring inom sina Herrars murar, och under deras wälde. I Turkiet, Persien, Mogol, på Japan och i det omåteliga Kina, ser Ni allestädes i den ena hälften af människoslägtet den andras förtryckare. Despotismens ytterlighet, födes der just af Kärlekens. Asien höljes af fängelser, hwari den slafwande Skönheten afbidar en Herres wink. Hopar af Qwinnor hafwa ej wilja, ej känslor för mer än en enda Man. Deras få triumfer äro för ögonblicket; deras swartsjuka, hat, förföljelser och raserier, för hela lefnaden. Med den ömmaste kärlek må-

ste de betala sin trældom; och hwad som är af allt det grymmaste: ofta måste de wisa hwad de ej känna. Karlar, owärdige detta namn, warelser af intet kön, förnedrade under mänskligheten, blifwa tillika med deras waktare deras dagliga Tyranner; och dese wårnlösa måste lyda, blidka och smickra barbarer, som de innerligast afsky och djupast förakta. Ingen dygd, blott nödwändighetens twång: inga nöjen, blott slafweriets förställning. Sådant är deras lif. Och efter några få års warelse, borttråna de långsamt i en föraktad ålderdom.

I de kallare Länder, hwarest begärens mindre häftighet medgifwer större förtroende för dygden, har man wål ej gått ända till att beröfwa Fruntimren deras personliga frihet; men den stränga Lagstiftningen håller dem likwäl öfwerallt i ett hårdt beroende af det andra könet. Än dömmas de till en ewig enslighet, afsöndrade från allmänna nöjen lika som från allmänna syslor. Än smådas deras förnuft genom ett ewigt förmynderskap. Förplåmpade i det ena klimatet genom mångaifret, som ger dem deras egna rivaler till dag-

ligt sällskap; i det andra åter, genom oupplösliga band, som ofta sammanfiettra mildheten och barbariet, ömheten och hatet; twungne äfwen i de Länder hwaresr de äro lyckligast, twungne, säger jag, i deras önskningar, i bruket af deras egendom, i allt; utan all wiljans frihet; slafwar af andras omdömen; bespejade af mißtankan; dömde på likheter; ändteligen kringhwärfda af Domare, på en gång deras förförare och deras Tyranner, och som efter att hafwa förledt deras dygd, straffa dem med föraktets nesa: se sådan är ungefärligen Qwinno-Könets lott öfwerallt på jorden. Mannen är i anseende till dem, efter Klimat och ålder, antingen känslolös eller Tyrann; men förtrycket blir för dem alltid detsamma, blott med någon olikhet af ursprung: högmodets köld, eller swartsjukans raseri. När de ej älskas, äro de intet. När de tillbedjas, pinar man dem. De hafwa nästan att lika frukta kärleken och kallsinnigheten; och Naturen har på tre fjerdedelar af jorden ställt dem emellan föraktet och olyckan.

Äfwen hos de Folkslag hwaresr deras wälde warit mäst försäkradt, hafwa Karlar

gifwits, ſom uteſlutit dem ifrån all ſlags åra och ryktbarhet. Thycidides ſäger att den dygdigaſte Qwinnan är, utan allt twifwelsmål, den, om hwilken man hör minſt talas. Påläggandes dem de ſträngaſte ſkyldigheter, fråntog dem ſåledes denne omilda Greken, den ljufwa belöningen af en allmän högaktning! Han fordrade af dem de ſtörſta dygder, och gjorde dem ett brott af att älſka åran och loforder!

Den Andra Filosofen.

Qwinnan är gjord förnämligast för att behaga Mannen. Om Mannen, äfwen i sin ordning bör behaga Qwinnan, är nödwändigheten deraf mindre owilkorlig. En Karls förtjenst ligger i hans styrka. Han behagar för den enda orsaken skull, att han är stark. Denna förenämnda lag, jag tillstår det, är ej Kärlekens; men det är Naturens, äldre än sielfwa Kärlekens.

Strängheten af bägge Könens inbördes pligter kan ej wara den samma. När qwinnan klagar öfwer rättwisan af den olikhet som Mankönet deruti infört, har hon orätt. Denna olikhet är ej ett menskligt påfund; är ej fördomens utan förnuftets werk. Den af bägge, som naturen anförtrodt att bära fostren fram till werlden, dens pligt är det ock att wara den andra derföre answarig. Utan twifwel är det ingendera tillåtit att bryta sin ägtenskaps-tro; och en trolös Man, som undandstjäl sin Hustru den enda belöningen för hennes ofta tunga pligter, är en barbar utan all känsla af rättwisa. Men en trolös hustru

gör det som ännu är wärre: hon upplöser all huslig sällhet och alla naturens band. Då hon ger sin Man barn, hwilka ej tillhöra honom, bedrar hon både honom och hans blod: hon lägger nedrigheten till brottet. Med misda inser jag en oordning i samhället, ett möjligt ondt, som ej härleder sig derifrån. Horatius kände redan denna bedröfliga sanning. Om det ges ett olyckfaligt tillstånd, är det wisserligen det hwari en förnedrad Far lefwer, som, osäker om sin Hustrus dygd, intet törs öfwerlemna sig åt sitt hjertas ljufwaste rörelser: och som twekar når han tar sitt barn i famnen, om han ej trycker till sitt hjerta frukten af en Mors trolöshet, bewiset om hans egen wanära, plundraren af hans rätta barns kanske ringa tillhörighet. Hwad blir i det fallet en huslefnad, om ej ett litet samhälle af hemliga fiender hwilka en brottslig Qwinna wäpnar emot hwarandra, under det de twingas att förställa deras hat?

De gamle i allmänhet hyste för könet mycken wördnad. Men de bewisade den med att aldrig sätta Fruntimren under allmänhetens dom, och trodde sig hedra deras dygd-

samhet derigenom att de aldrig yttrade sig öfwer deras öfriga goda egenskaper. Deras maxime war den, att de renaste seder alltid funnos i det landet, hwarest Qwinnokönet minst omtaltes, och att det hederligaste Fruntimmer war det, hwars namn minst hördes i allmänheten. Derifrån Spartiatens ryktbara swar till en som med stora loford afmålade ett Fruntimmer af hans bekanta: "Will du en gång sluta," ropade han, "att förtala en hederlig Hustru?" Derifrån äfwen den seden hos de gamla, att på deras Skådeplatser, i deras Lustspel, aldrig framställa andra slags Fruntimmers-roler än slafwinner, eller Personer af en förlorad frägd: Så högt war deras begrep om Könets blygsamhet, att de skulle hafwa trott sig fela i sin aktning deremot, endast med att sätta på Scenen ett hederligt Fruntimmer, äfwen blott föreställnings-wis. Med ett ord, den uppenbara lasten stötte dem mindre än den förtörnade blygsamheten.

Hos oß förhåller det sig twärtom. Den mäst högaktade Dame är alltid den, som gör det mästa buller, wäcker den största upmärksamhet; om hwilken man talar allmännast,

hos hwilken man souperar oftast, som ger tonen enwäldigast; dömer oblygast öfwer förtjenster, talanger, dygder; bestämmer lättsinnigast deras grad, deras plats, deras wärde; och hwars gunst de krypande lärde tigga nedrigast.

Frunrimrens första och wigtigaste egenskap är det milda behaget. Födda att lyda en så ofullkomlig warelse som Mannen, ofta så lastbar, alltid så full af fel och förhastelser, böra de tidigt wänja sig att lida orättwisan, och att fördraga utan klagomål en Mans öfwerilningar. Det är ej blott för hans, det är för deras egen fördel som de böra wara milda och fogliga. Genstråfwigheten och det bittra lynnet hos könet, tjena aldrig till annat än att förökа deß widrigheter och Männernas elaka bemötande; deße känna att det ej med sådane wapen som de böra besegras. Himmelen gaf ej de sköna detta intagande, detta öfwertalande behag, för att blifwa trätgiriga. Han gjorde dem ej så swaga för att råda med wäldsamhet. Han skänkte ej deras röst denna ljufwa böjlighet för att framföra hårdheter; ej deras anleten deßa fina leende drag för att wanställas af

wreden. När de förtörnas glömma de sig alldeles. De hafwa ofta skäl att beklaga sig, altid orätt att bannas. Hwar och en bör iakttaga den ton som paßar deß kön; och så framt Mannen ej är aldeles ett wilddjur, lyckas altid en Hustru att med lämpa och godhet, återföra honom till förnuft och billighet.

Qwinnan har allt emot sig. Wåra fel, sin swaghet, allt. Hon har ingen ting annat för sig än sin konst och sina behag. Det är billigt att hon odlar den ena och de andra. Fruntimren förebrås att tala mera än Karlarne. Det är en förtjenst hos dem, icke ett fel. Deras ögons lifliga rörelse wittnar att deras tankar äro flera än Karlarnes. De tala för att behaga; måste derföre gifwa deras tal flere wändningar; måste derföre tala mera, likasom en Dansare måste göra flere steg än en som blott går, och en Målare flere penseldrag än en Geometre. En Karl som ej är jollrare, som ej fått händelsewis af naturen en mycket fin och lifflig bildningsgåfwa, och hwars förstånd wanligen sysselsättes med alfwarsammare saker, säger hwad han behöfwer

säga, och föga derutöfver. Könet har mera qwickhet, Karlarne mera omfattande, mera lägande snille, när de hafwa ett. Qwinnan anmärker, Mannen resonnerar. Erfarenhetens omdöme formeras förr än Karlarnes. Månan alltifrån barndomen likasom på wakt att försmara sig, och omförande en skatt swår att bewara, måste kunskapen på godt och ondt också nödwändigt blifwa hos dem tidigare.

Anmärkningar.

Det tillhör Mannen att försörja och förswara qwinnan. Hans förrättningar sträcka sig längre än inom Familjen. Den swåraste sysslan är således på hans lott, och derföre har han fått bättre kroppsstyrka, ett större mod och mera widsträckta begrepsgåfwor. Qwinnans syssla har sin gräns inom den enskildta lefnaden. Hon bör reglera och förestå den inre hushållningen: men hennes största och wigtigaste pligt är att upföda barn af bägge kö-

ven. Wår första upfostran är Fruntimren anförtrodd. Det är under deras upsigt som wåra förmögenheter börja att utweckla sig. Wårt temperament och wår karakter är i deras wåld. Wåra naturliga böjelser röja sig under deras ögon och genom de intryck de meddela oß. De böra då leda dem till deras bästa föremål, och gifwa oß seder. Emellertid behålla wi högsta wåldet, ej allenast i allmänna ärender, utan äfwen i de enskildta. Fruntimren hafwa likwäl medel att hindra oß från mißbruket af denna magten. Det är igenom deras behagligheter som de weta att förmildra wår myndighet och äfwen att ofta dela densamma.

Under denna synpunkt, äro Fruntimrens egenteliga göromål ganska wigtiga, och förtjena största upmärksamhet. Naturen har begåfwat dem med nödiga egenskaper för att lyckas deruti. De äga ett ömt hjerta, mildhet i karakteren och wänlighet i sederne. De hafwa liflighet och munterhet och äfwen ett godt omdöme. Deras bildningskraft är lefwande, deras smak fin och deras känslor grannlaga. De kunna bättre än wi dömma om

anständighet och ärbarhet, och deras smak öfwergår alltid wår, då fråga är om sådane arbeten som åro i deras höfwa.

Om wi ej betrakta Fruntimren i ett så hederligt asseende, så åfwentyra wi att förlora det nöje, som annars naturligtwis bör winnas af begge könens sammanlefnad. En sund Politique föreskrifwer oß att handtera dem ädelt, att söka förbättra deras warelse och att beskydda deras rättigheter. Då wi upodla deras lyckliga böjelser, sätta wi dem i tillstånd att med lätthet upfylla de pligter hwartill de äro ämnade. Då wi lämna dem en hederlig frihet, beraga wi dem all frestelse att mißbruka densamma. Likwäl får man ej blindwis lita på deras ömhet, ej eller på deras religion, som en del oförsigtige göra, hwilka förr eller senare se sig bedragne. Ett Fruntimmer af dygdig karakter och upfostran, med hwilket man umgås som wän och like, gör sig alltid förtjent att wara beggedera. Aktning och ömhet åro frukter af hennes ärkänsla. En man af uplyst förstånd och hederligt tänkesätt, finner alltid långt större behag deri att wara älskad af ett Fruntimmer, som maka, än att wara lydd och tjenad af henne som slafwinna.

Nödwändigheten sammanför bägge könen, och man winner ingen ting dermed att man strider emot denna lag om denna sammanlefnad, som blifwit för mycket utswäfwande, efterhand försämrat sederne och smittat nästan alla människor med en dödlig slapphet, äro wi då icke sielfwe straffbare, som ingifwit Fruntimren den olyckliga smaken för en flygtighet, som wi hos dem anse för så brottslig; hwilken wi sedan af egen ostadighet afundas dem, och som wi ändteligen underhålla hos dem, för att förebrå dem både wår och deras egen swaghet på en gång.

Nej, låtom oß draga en bättre fördel af Fruntimrens umgånge, till både deras och wår egen nytta. Wi böra och wi kunna det. Deras dygdiga böjelser liksom kalla oß att upodla dem. Lämnom omsorgen om deras fägring till dem sielfwa och låt oß alldrig tala om densamma för annat än att gifwa dem mod att förökа den genom dygdens behagligheter. Deras wett och hjerta böra mera sysselsätta oß än deras utseende. De gifwa Medborgare åt Staten; det är i deras sällskap, som wåra första år förswinna; De böra då utså

hos oß de wishets-frön, som skola göra oß till hederliga Män och goda Medlemmar i Samhället. Men hwad göra wi wål för att sätta dem i tillstånd att werkställa ett så wigtigt göromål. Fruntimrens åra består deri att hafwa seder och att meddela oß dem. Hafwa wi dock ej nog nedrighet, att söka förderfwa deras dygd, på det wi måtte få urskägt för wåra egna laster? Man skulle kunna säga att Fruntimren likna blomster, och att de ej åro skapade för annat än att behaga. Det första man säger dem åro lofqwäden öfwer deras skönhet. Man talar med dem ej om annat, än om grannlåt och nöjen. De tänka derföre ej eller på annat än att bewara sin hy och bibehålla sina behag. Man uprepar för dem beständigt att skönhet är wida öfwer hela werldens herrawälde. Ända till de minst behagsjuka tro det då wara emot naturen, att icke iagttaga deßa fördelar; de anwända all efterlanka och allt begrep, för att skaffa sig de nycker och små airer, hwarigenom de förblinda åfwen de förnuftigaste af det andra könet. Toiletten är deras förnämsta yrke. På detta sättet igenom wår omsorg

upfostrade uti wekligher och fåfänga, öfwerlemna de sig till alla tidehwarfwets dårskaper. Alldrig ger man dem någon läxa af dygd och styrka. Är det då deras fel, att de så noga efterfölja de barnsliga föreställningar wi gå dem.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET • UMEÅ